

Lê Văn Thành

Thế tục bầu cử tổng thống Mỹ không giống các nước dân chủ khác. Sau ngày dân biểu, mỗi tiểu bang sẽ chọn một số người gọi là cử tri đoàn (electoral college) để bầu và tổng thống và phó tổng thống tiếp theo. Mỗi cử tri viên chỉ một đại diện tiểu bang nào sẽ hưởng trọn các phiếu bầu dành cho tiểu bang đó - trừ hai tiểu bang Maine và Nebraska. Do đó, có thể coi là các tiểu bang bầu cử tổng thống chỉ không phải các cử tri trực tiếp bầu.

Đoàn cử tri của mỗi tiểu bang nhiều hay ít không hoàn toàn tỷ lệ với dân số. Con số đó cao bằng số đại biểu quốc hội của tiểu bang, tức là tổng số các dân biểu cộng với số nghị sĩ. Số dân biểu của mỗi tiểu bang tùy thuộc dân số, nhưng tiểu bang nào cũng được ít nhất 2 nghị sĩ như nhau. Do đó, khi dùng thế tục cử tri đoàn để chọn tổng thống, các tiểu bang nhỏ, thưa dân được lợi hơn các tiểu bang đông dân.

Tại sao nước Mỹ lại chọn một lợi ích nhỏ để làm tổng thống để bất kỳ ai?

Nguyên gốc lịch sử

Muốn hiểu nguyên nhân chung ta phải tìm về lịch sử thời lập quốc khi người Mỹ sống bên hiên pháp của họ. Khi thành lập vào cuối thế kỷ 18, Hiệp Chúng Quốc Mỹ Châu gồm 13 tiểu bang lớn nhỏ khác nhau và rời rạc suốt dọc bờ biển Đại Tây Dương. Khi người Mỹ nổi lên chống lại Vua Anh quốc đòi độc lập, thế hệ họ tham gia với tính cách các "thực địa" (colonies) nay gọi là tiểu bang; và lúc đó họ nuôi một tinh thần tự trọng rất cao. Các tiểu bang đều muốn bảo vệ quyền lợi của mình, vì họ rất nghi ngờ và lo lắng một chính phủ trung ương có thể sẽ lạm dụng quyền hành. Ngoài ra, thế hệ phân quyền giữa hành pháp và lập pháp được các nhà lập quốc coi là phương pháp tốt nhất để bảo vệ quyền của người dân bình thường.

Lúc đó nước Mỹ có khoảng 4 triệu người và họ sống xa cách nhau hàng triệu ngàn cây số. Với phương tiện giao thông công cộng, đi ngửa hoặc xe ngựa, người ta không nghĩ có một tổng thống viên nào để sẵn sàng tranh cử khắp các tiểu bang. Người dân cũng chưa thu được đủ số phiếu để bầu cũng không tin tưởng các đảng phái chính trị, cho nên các nhà soạn thảo hiến pháp không hề nghĩ đến tình trạng các tổng thống viên do đảng phái cử ra và các đảng có thể chế khắc phục nó.

Như vậy thì làm thế nào để bầu một vị tổng thống?

Ý kiến đầu tiên là dân bầu trực tiếp liên bang, rồi sau đó quốc hội bầu tổng thống. Nhưng người ta lại sợ làm như vậy thì không còn phân quyền được nữa, mọi quyền hành sẽ tập trung vào một số người nắm cả hai ngành hành pháp và lập pháp thay vì lập được sự cân bằng và kiểm soát lẫn nhau. Ngoài ra, việc để cho một nhóm người họp nhau bầu tổng thống có thể gây nên nạn mua chuộc, móc nối, tham nhũng, khiến đến sự sống chính trị thêm thối nát.

Một ý kiến khác là để đại biểu các quốc gia tiểu bang họp nhau lại cùng bầu tổng thống. Nhưng ý này cũng bị bác vì người ta lo ngại vị tổng thống được bầu sẽ là thuộc một tiểu bang, họ ưu quyền là ông tổng thống phụ thuộc vì nên các tiểu bang sẽ làm quyền, một ý nghĩa của việc thành lập liên bang.

Tất nhiên cũng có ý kiến để cho dân chúng bầu phiếu trực tiếp chọn tổng thống. Nhưng vì dân chúng sống rải rác xa nhau mà giao thông khó khăn, chưa có báo chí toàn quốc bấy giờ, bầu theo lại đó thì khi bầu phiếu cử tri mỗi tiểu bang sẽ chọn tổng thống viên cùng sống trong tiểu bang của mình, nhưng người tiểu bang khác khó lòng đi tới tận nơi tranh cử. Chưa hết, nhưng tiểu bang đông dân sẽ nắm át các tiểu bang thưa dân và thế nên người cử đại diện chính trị liên bang.

Sau cùng mới có ý kiến để cho một cử tri đoàn bầu tổng thống. Khi chọn phương pháp này, các nhà lập hiến Mỹ nghĩ tới hội đồng các vị hoàng y của Tòa Thánh Vatican chọn giáo hoàng. Làm cách nào có được một nhóm người để khôn ngoan, hiểu biết và công bằng, vô tư, họ sẽ thay mặt dân chúng chọn một vị tổng thống hoàn toàn dựa trên tài đức mà không thiên vị tiểu bang nào

Tác Giả: Bai An Tran
Thứ Sáu, 10 Tháng 10 Năm 2008 12:47

cử ?

Một khuôn mẫu mà các nhà lập hiến Mỹ đã theo là lấy bầu cử tại La Mã thời cổ đại. Những nhà lập quốc Mỹ đều có học và những người có học thì đó đều thông thạo lịch sử. Cử tri của La Mã, những công dân thành phố họp nhau lại thành từng nhóm 100 người, chia ra nhóm tùy theo số năm nghỉ hưu hay nghề. Mỗi nhóm “Bách Gia” (Centuries) đó được phép bầu một lá phiếu chung cho cả nhóm. Thích ứng vào tình trạng nước Mỹ thời thế kỷ 18, người ta coi mỗi tiểu bang là một nhóm Bách Gia, những người tiểu bang không bầu một phiếu như ở La Mã ngày xưa mà có số phiếu lớn nhỏ khác nhau. Điều II, Khoản 1 của hiến pháp Mỹ quy định con số phiếu của mỗi tiểu bang lớn bằng số dân biểu (những người hay ít tùy theo dân số) của người sĩ (mỗi tiểu bang 2 người). Căn cứ vào đó mỗi tiểu bang được chia thành số người gia nhập cử tri đoàn.

Việc chọn lựa ai vào trong cử tri đoàn đều đã hoàn toàn để cho các tiểu bang quyết định. Chỉ cấm các nhân viên chính phủ liên bang và các đại biểu quốc hội không được nằm trong thành phần cử tri đoàn, để không có ảnh hưởng đến quy định hành. Để tránh sự mua chuộc các thành viên cử tri đoàn, (tạm gọi là tuyển cử viên, elector), những người này sẽ không được tiếp trung một chút chi phí. Vì thế, cử tri đoàn của mỗi tiểu bang sẽ họp nhau bầu phiếu tại thời điểm tiểu bang đó. Để tránh ảnh hưởng của tiểu bang chi bầu cho “con của mình”, mỗi tuyển cử viên phải để hai người làm tổng thống, trong đó ít nhất có một người sống ở tiểu bang khác. Làm như vậy, sau cùng khi gặp cử tri quyết định của các tiểu bang thì người nào nhiều phiếu nhất sẽ thắng. Người đó có thể là người thế hệ đã được nhiều người tuyển cử viên chọn.

Sau khi bầu phiếu xong, các lá phiếu được niêm kín gửi về thủ đô liên bang, sẽ được khai ra và quốc hội để đếm kết quả. Người được nhiều phiếu nhất, và phải trên 50% số phiếu, sẽ thành tổng thống, người khác sẽ làm phó tổng thống (Thủ tục này bây giờ đã thay đổi hoàn toàn). Nếu không ai đủ điều kiện đó, họ có thể có 2 người bầu phiếu nhau, các dân biểu Hội Viện sẽ bầu phiếu chọn một trong 5 người đầu hàng đầu. Khi bầu phiếu lớn này mỗi tiểu bang sẽ có một phiếu thôi, để các tiểu bang như thêm vào thế. Nếu Hội Viện bầu lại và vẫn không phân thắng bại, lúc đó Thủ tướng viện sẽ chọn.

Đó là cách bầu cử tổng thống nguyên khởi của nước Mỹ. Nên nhớ, vào thế kỷ 18 người Mỹ không từng nghĩ đến việc các người có thể đi vận động khắp các tiểu bang, họ cũng chưa nghĩ tới các đảng chính trị, và nói chung thì họ rất nghi ngờ các đảng phái chính trị, theo kinh nghiệm họ đã thấy ở Anh Quốc!

Thay đổi cách chọn cử tri đoàn

Lịch sử bầu cử tổng thống nằm trên đỉnh của dòng biến động của các tổng thống Mỹ đầu tiên. Trong thời gian đó, những đảng chính trị đã ra đời, vì nhu cầu hỗ trợ đảng tổng thống và những ý kiến bàn về vai trò đảng chính trị của các ông Edmund Burke và James Madison đã được nghiên cứu kỹ lưỡng.

Một cuộc bầu cử sơ bộ diễn ra năm 1800, khi 2 đảng viên tổng thống trong cùng đảng Dân Chủ-Cộng Hòa đấu tranh quyết liệt nhau. Hội viên phái bầu cử 36 lần mới chọn được Tổng thống Thomas Jefferson, tổng thống Aaron Burr nên ông Burr phải làm phó. Sau đó hiến pháp Mỹ được sửa đổi năm 1804 với tu chính án số 12, phân định cử tri đoàn bầu cử tổng thống và phó tổng thống riêng ra, chứ không phải ai đảng hay không đảng thì làm phó tổng thống nữa.

Tu chính án 12 thích ứng với tình trạng mới là sửa đổi của các đảng chính trị, và các đảng hỗ trợ đảng rút mạnh trong các liên bang. Các cử tri không còn chọn lựa theo khuynh hướng của bang nữa mà theo khuynh hướng các đảng phái. Hội nghị tu chính hiến pháp năm 1804 không hỗ trợ luật dân trực tiếp, họ vẫn giữ hệ thống cử tri đoàn. Một lý do các sĩ gia nêu lên là lúc đó người ta thấy kinh nghiệm cuộc cách mạng Pháp đã ảnh hưởng tàn sát và kích thích với một chế độ tài của Napoleon; thay thế cho nên người Mỹ vẫn rút sự việc để cho tất cả mọi người bầu cử, dù không đầy đủ tin tức và hiểu biết về các đảng viên, đã ảnh hưởng một vài tổng thống có uy tín quá mạnh mẽ tập trung quyền hành vào tay mình.

Thế sau Tu chính án 12 cách thức bầu cử tổng thống Mỹ không thay đổi nhiều, trừ một số chi tiết. Việc chọn thành phần tham dự cử tri đoàn vẫn trao cho các tiểu bang quyết định, và họ có thể quyết định nhiều cách khác nhau.

Tác Giả: Bai An Tran

Thứ Sáu, 10 Tháng 10 Năm 2008 12:47

Từ sau năm 1804 các tiểu bang ở Mỹ bày ra nhiều cách chọn thành viên trong cử tri đoàn khác nhau, và thay đổi nhiều lần. Có hai khuynh hướng chính, một là dân chúng toàn tiểu bang bầu phiếu chọn những người đi vào cử tri đoàn của tiểu bang - hoặc một đi nữa bầu cử dân biểu và số bầu một tùy chọn cử viên vào cử tri đoàn; còn cách thứ hai là để quốc hội tiểu bang chọn. Đến năm 1836 thì hầu hết các tiểu bang ở Mỹ theo lối thứ nhất, chỉ có South Carolina tiếp tục để quốc hội tiểu bang chọn cho tới năm 1867 mới thôi. Nhưng trong thế kỷ 20 hai tiểu bang Maine (năm 1969) và Nebraska (1991) lại thay đổi, chọn tùy chọn cử viên bằng 2 lối khác nhau: để dân cử tiểu bang bầu 2 đi biểu trong cử tri đoàn, số còn lại thì bầu cử tổng đi nữa; không khác gì việc bầu nghị sĩ Thượng viện và dân biểu Hạ viện. Khi bầu phiếu, dân chúng số chọn tổng thống đi vào cử tri đoàn chỉ không chọn cử một liên danh. Năm 2008 số dĩ Nghị Sĩ John McCain vẫn vẫn đi ngỏ mình ở tiểu bang Maine (4 phiếu cử tri đoàn) mặc dù đó Nghị Sĩ Barack Obama đang dẫn trước xa, vì ông hy vọng số chiếm được một tùy chọn cử viên đi nữa 2; còn ông Obama cũng vẫn đi ngỏ mình ở Nebraska mặc dù ông McCain đang dẫn trước, cũng chỉ một chiếm một trong 5 phiếu đi đó. Cả hai đi theo lối “nặng nhứt chứt bứt!”

Khi dân trong cử tri đoàn tiểu bang bầu tùy chọn cử viên cho cử tri đoàn, bầu riêng tổng thống chỉ không bầu cử một danh sách, thì đi a đi hầu như là một đi ngỏ chính trực số đi cử một số người đi bầu ngỏ số phiếu mà tiểu bang để đi phép bầu. Nhưng vậy, những người đi ngỏ đi ngỏ số chọn tổng thống đi một trong danh sách đó.

Tuy nhiên vẫn có những người đi dân đi bầu không thích để đi ngỏ phái chọn đi cử các tùy chọn cử viên cho mình. Họ tiếp ý chọn những người đi một trong danh sách của nhiều đi ngỏ khác nhau. Đó đi a đi cử nh cùng một tiểu bang có những tùy chọn cử viên thuộc các đi ngỏ khác nhau, nhiều người chỉ chọn một tổng thống khác với đi đã số!

Ngày nay, tình trạng đó không thấy xảy ra nữa. Trên lá phiếu không thấy đi tên tùy chọn cử viên đi đi đi ngỏ, mà chỉ có tên đi ngỏ cử viên tổng thống. Nhưng nhìn kỹ số thấy trên lá phiếu những người đi cử nh “Electors for - các tùy chọn cử viên cho” ông hay bà nào đó, một y chỉ này đi nh đi cử nh đi tên đi ngỏ cử viên.